

להשתחרר מקיבעון מחשבתי

שפע תקבל הדברים כפי אמתתם מבלי ערוב כזב ולא המשל כלל אבל הכח המדמה בונה עולמו' ומחריבן בדמיונותיו וכ"ש בעת השינה. לא ישמור הדברי' המושפעים ההם על טבעם וזכותם אבל ימהר לחקותם ולהמשיך בדברים אחר' דומים להם ... וזהו הפלא הגדול שידע יוסף שהיה ענין החלום הוא כפשוטו ושלא היה מחוקי המדמה כטבע שאר החלומות כלם

הנחות יסוד מוטעות גם ברוחניות

8. בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק יט - כא (יט) אם פנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם: (כ) ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן: (כא) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת:

9. בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק כח (כח) ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו:

10. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ט עמוד א ותו אשכחיה רבי יוחנן לינוקיה דריש לקיש דיתיב ואמר אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו. יתיב רבי יוחנן וקא מתמה; אמר: מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא? - אמר ליה: אטו הא מי לא רמיזי? והכתיב ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו.

11. צידה לדרך בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק כח (כח) רש"י ד"ה מה זאת עשה אלקים לנו. להביאנו לידי עלילה וכו'. כתב הרב הגדול מהרש"ל ז"ל, וקשה והלא מצדיקים עליהם את הדין כמו שאמרו (לעיל פסוק כא) אבל אשמים אנחנו וגו', ולמה חזרו ואמרו מה זאת עשה אלקים לנו. וי"ל לפי שהיו סבורים שדי להם בצרות אלו שנתן אותם כמרגלים ותפס מהם את שמעון, לכך כשראו הכסף באמתחת לוי אז אמרו מה זאת עשה אלקים לנו. וכן אמרו במדרש (תענית ט. עה"פ משלי יט, ג) אולת אדם תסלף דרכו, דהיה להם להצדיק הדין עליהם ולא כמו שאמרו מה זאת עשה אלקים לנו:

12. ספורנו בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק כא (כא) בהתחננו אלינו ולא שמענו. והיינו אכזרים נגד אחינו אף על פי שחשבנוהו לרודף היה לנו לרחם בהתחננו וכנגד מדת אכזריותינו זה האיש מתאכזר נגדנו:

13. אור הצפון חלק א דין מכירת יוסף והוכחה לכך שהאחים פסקו מה שפסקו מתוך הכרתם המלאה שהם עושים משפט צדק, מוכיח ספורנו גם מתוך כך שלאחר שהשליכוהו אל הבור כתוב עליהם: "וישבו לאכל לחם" (שם פסוק כ"ה) - "שלא היה כל זה בעיניהם תקלה או מכשול מלקבוע סעודתם כמו שהיה ראוי לצדיקים כמותם כשאירע תקלה על ידם וכו', וזה קרה להם מפני שחשבו את יוסף לרודף שכל הקודם להרגו זכה".

וכן הוכיח הספורנו על שיטתו, מזה שבזמן שיוסף הציק לאחים והם באו לידי הכרה שחטאו במעשה יוסף, אמרו איש אל אחיו: "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו" (שם מ"ב), כלומר, הם לא התוודו על עצם המעשה במכירתם את יוסף אלא במה שהתאכזרו כלפיו שהתחנן לפנייהם והם לא שמעו לו.

מהות חנוכה - לא להשתעבד להנחות יסוד

1. בראשית (פרשת מקץ) פרק מא פסוק ח ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה: רש"י

ואין פותר אותם לפרעה - פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת רוח בפתרון, שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר:

2. רבינו בחיי בראשית (פרשת מקץ) פרק מא פסוק ח ויש לתמוה איך אפשר שלא יוכלו חכמי הגדולים וחרטומי להודיע לו פתרון החלום, והדברים מוכיחים שהם מורים שבע שני שבע ושבע שני רעב, שהרי הפרות היו סימן לחרישה כענין שכתוב: (משלי יד, ד) "ורב תבואות בכח שור", והשבליים גם כן סימן הקצירה.

3. בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק ח ויכר יוסף את אחיו והם לא הפריהו:

4. מאור ושמש בראשית פרשת מקץ

ויכר יוסף את אחיו והם לא הפריהו. ואיתא בגמרא (כתובות כז ב) והובא בפירוש רש"י ז"ל, שהניחם בחתימת זקן - לכך הכירם, והם לא הכירוהו - לפי שהניחוהו בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. והנה לכאורה קשה, שאף על פי שכן מדרך הטבע בטביעת עין שלא להכיר אדם שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן, אף על פי כן חכמים גדולים פאחי יוסף היה להם להכירו.

5. סימן לבנים בראשית 185

באותם הימים לא היה מקום יותר יציב ממצרים. הנילוס זרם בלי הפסק והביא לידי שפע חקלאי ומסחרי. בלבם של המצרים לעולם לא קינן חשש ממחסור, היאור היווה את סמל הכוח של מצרים - "פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יארוי אשא אמר לי יארי ואני עשיתנ" (יחזקאל כט ג) מתאר הנביא. והנה מאותו יאור עולות שבע פרות רזות ובולעות שבע פרות שמנות. זו מציאות בלתי נתפסת במצרים. גם החלום השני המתאר שיבולים שדופות מטלטל את שלוות הקיום המצרית, "ותפעם רוח", זוהי אפשרות כל כך מוזרה עד שחרטומי מצרים וחכמיה כלל לא מעלים על דעתם שהיא אכן יכולה להתרחש במצרים. זה אמנם הפתרון הפשוט ביותר, אבל הוא כל כך רחוק מהבטחון ששורר במצרים.

6. אור החיים בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק ח (ח) ויכר יוסף וגו'. פי' הגם שהוא הכירם לצד שהניחם בחתימת זקן ומטבע אנושי כשתולד הידיעה בלב א' מהשנים גם בלב השני יתעורר בחינת הזכרון כי הלבבות יגידו סודות נעלמים כאומרם (משלי כז) כמים הפנים לפני כן לב האדם לאדם, וידקדקו בעינים במצח בדיבור והידיעה הולכת וגדלת עד שישלים הבחון, אף על פי כן מודיע הכתוב שהם לא הכירוהו, והטעם לצד ראותו ברום המעלות החליטו הבחינה והרחיקו מלבם מחשוב דבר זה:

7. אברבנאל פרשת מקץ

ואמנם פתרוני יוסף הנהתדע מעלתם בשלמות ההשגה ומדרגותם ברוח הקודש ממה שאומר כבר ביארתי שהחלום הצודק הוא שפע מגיע מנפש הגלגל או מהשכל הנבדל מפאת ההשערה האלדית על נפש האדם בעת השינה שלא יעכבוהו המוחשים והעסקי' הגשמיים מדבקוהו והנה הנפש באותו



14. סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר חנוכה

במי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה עליהן מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, לשכחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, טמאים ביד טהורים,

15. קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ה סימן יד

רבים כבר תמהו מה הרבותא בכך שנמסרו "טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים", הרי כך אכן צריך להיות, שכוח הטהורים והצדיקים ינצח את הטמאים והרשעים. וכי יש סברא שטהורים אינם יכולים לנצח.

16. ר' אלחנן וסרמן

מובן מדוע רבים ביד מעטים זהו נס, אך מהו הנס ברשעים ביד צדיקים? אין כאן הרי כל חידוש ונס, הרי כך צריך להיות? אלא, הרשע, לעולם חזק יותר מהצדיק, כי הוא משתמש בכלי מלחמה ללא הגבלה וללא כל רסן והוא הורס ומשחית ללא כל בושה ורחם. ואילו הצדיק, מעשיו מחושבים ואינו נוהג באכזריות ואלימות מיותרת וייתכן שבמלחמה יגבר הרשע על הצדיק שזו היא הרי אומנותו... וראו זה פלא, דווקא הצדיקים ניצחו ב"מגרש הבית" של הרשעים... זהו אכן הנס של מסירת רשעים ביד צדיקים, כי זה הוא כמו מסירת גיבורים ביד חלשים...

17. תלמוד בבלי מסכת מכות דף י עמוד א

א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה. וא"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב: שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך? אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי; אמר לו הקדוש ברוך הוא: כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

18. בראשית רבה (וילנא) (פרשת בראשית) פרשה ב סימן ד

וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל,

19. דע מה להשיב עמוד קנ

מדוע היוונים גזרו על היהודים "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל? היות ובזמניהם לא היו לתינוקות בקבוקים כמו בדורנו אז הבקבוק האידיאלי והעתיק ביותר היה קרן של שור רחב למעלה ופייתו למטה צרה וכך התינוקות היו שותים חלב. הם ידעו שאם הם רוצים לעקור את היהדות, זה לא כשהאדם בוגר, אלא צריך לקעקע מהשורש בעודם בעריסותם שהתינוקות יראו את זה וידעו כבר מגיל קטן שאין להם חלק באלוקי ישראל.

20. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? (על איזה נס קבעוהו) דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה

21. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד ב

מתיב רב ששת: מחוץ לפרוכת העדת יערך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו; אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

22. מהרל נר מצוה עמוד יא

והמלכות שאחריו ראה אותו דניאל כנמר, מפני כי מלכות זה הוא כנגד חלק הג' שבאדם. כי חלק הג' הוא השכל, שהמלכות הזו היא בו החכמה והתבונה, וכמו שיתבאר זה באריכות. כי כל ענין המלכות זה שהיו מבקשים החכמה, וכמו שהוא מבואר מן היונים, וכמו שיתבאר. ולכך היו נותנים דעתם על התורה ולבטל אותה מישראל, כי לא היו רוצים שתהיה החכמה, בפרט שהיא יותר חכמה והיא יותר עליונה מן החכמה האנושית שהיה להם, כמו שהיא התורה שהיא החכמה על הכל. והחכמה הזאת שהיא על הכל לא שייך אל האומות, כמו שהוא מבואר במדרש.

23. נר מצוה עמוד טו

וכל זה, מפני שרצו האומה הזאת לבטל מן ישראל מעלתם האלקית העליונה שיש לישראל, ולכך גזרו עליהם לבטל מהם התורה אלקית. ואף גם מלכות הרביעית גזרו שמדות על ישראל בכמה וכמה דברים, אין זה דומה. כי מלכות רביעית לא היו עושים זה בשביל שאמרו לנו המעלה העליונה האלקית כמו שהיו אומרים היונים, רק שהיו רוצים לכלותם כאשר לא היו עושים את אשר גוזרים עליהם, והיו רוצים להרוג אותם לכך גזרו עליהם גזרות ושמדות. וזה היה עיקר כונתם של מלכות רביעית, שכל כונתם ההריגה כמו שיתבאר. אבל היונים לא היה כונתם בשביל לכלותם, רק היו אומרים כי אין לכם חלק בו יתברך, רק כי לנו הוא המעלה האלקית.

24. רמב"ן ויקרא (פרשת אחרי מות) פרק טז פסוק ח

כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת:

25. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ה עמוד ב

והכתיב: אדם ובהמה תושיע ה', ואמר רב יהודה אמר רב: אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה!

החרטומים לא מצליחים לפתור את החלום לפרעה משום שהם לא מסוגלים לראות מציאות של בצורת במצרים. כך גם אחי יוסף לא מכירים אותו משום שלא עולה על דעתם אפשרות שיוסף יהיה משביר לכל ארץ מצרים.

לכל אדם יש תפיסות מחשבה שמנחות אותו בחיים והוא משועבד להם. מסיבה זו אין אסיר מתיר עצמו מבית האסורים. הנחות יסוד מחשבתיות מוטעות קיימות גם אצל צדיקים כאחי יוסף ששאלו "מה זאת עשה אלוקים לנו" ולא העלו בדעתם שבמכירת יוסף חטאו עוון גדול.

נס פך השמן בונה אצלנו הנחת תפיסה מחשבתית שאנו עם שמנוהל ומתנהל מעל הטבע. יוון באה לקבוע תפיסה מחשבתית שהאדם משועבד לטבע. זו היתה המלחמה של היוונים ביהודים. חובתנו לבסס את תפיסתנו המחשבתית רק על התורה ולהתפלל שגם אז לא נטעה ונלך רק בדרך ישרה ובהירה.

